

—Լնդոնեցիները առաջին թիւերը կ'իրաւանայ հանդէսի մը, փխլիկի, որ սկսած է հրատարակուիլ Գահիրէի մէջ, սնտրէնութեամբ Պ. Սմարտ Բերատի :

—Պ. Յ. Թ. Չարչաֆնեան, Նիւ-Եորքի Տիդ-րիսին նախկին խմբագրիներէն մին, մնդի կ'իրաւանէ թէ սկսած է հրատարակուիլ Նիւ-Եորքի մէջ թերթ մը Հայտնիկ տրոգոսով :

—Վառնայի թերթներն կ'իրաւանք թէ Պուշկարիոյ Հայերը միթիւնները գումարելով որոշիւր են Պ. Միսա Չերազը Լա Հէի Դիսպանաժողովին զրկել իրրու պատգամաւոր Պուշկարիոյ հայ զազթականութեան :

ԽԱՉԱԳՈՂ ՄԸ

Կարապետ փաշայեան անուն երիտասարդ մը տարի ու կէս առաջ թիֆլիսէն Բարեղ կեանք էր գերատեսչները արուեստը ուսանելու : Այդ պարունը արաւայտալն ու զեղեցիկի գլուխ մը ունէր, առջի օրերուն ցոյց կուտար մեծ խանդ մը աշխատելու եւ զարգանալու : Եւ հակառակ իր աներեակայելի տգիտութեան, արտասանութեան արժանատիները թերութիւններուն ու յիշողութեան հիւսանքաբնի պակասութեանց, մենք անդիցնէ կոյանք, որ սրերցին հաստալ թէ կանոնաւոր ու երկարատեւ աշխատութեամբ մը այդ երեստասարդը պիտի կարենար իր թերութիւնները սըրբաբերել եւ կրթութեան ու կրթութեան՝ թիֆլիս գաղանալ աշխտեղ սկսելու համար իր դերասանական սաղարկը : Բայց քիչ ատենէն տեսանք որ, փոխանակ ուսումնասիրելու, փաշայեան ձգտումները կը ցուցնէր բեմ ելլելու իրրու արդէն կողմունք արուեստագետ մը : Բարեղի հայ գաղթականութեան մէջ շուտեր վնասակար համոզութիւն մը շուայեցին այդ անանման շորեկին եւ զանի մզեցին օտարներուն առջին իրրու հայ նշանաւոր արուեստագետ մը ներկայանալու : Եղան իսկ աններ որ համարմանկցան Պուշտոյ թերթներուն մէջ «Տայ Ստանե-Սիւնի իրաւունքն աշխատելու արուեստագետ ու անկազմ արարածը որ իր գեմէն ուրիշ ոչինչ ունէր» : Բարեղի Հայերը, որ դիտարկեալ եւ զեղարուեստական ճիւղերու մէջ շատ աւելի լուրջ սաղարկ ու աշխատութիւն ցուցնող հայ երեստասարդներ երեսի վրայ ձգած են, ու եւ օգնութիւն չենախալին այդ երկրորդի պարունին որ գիշերները կ'երթար իր համառութիւններով գիշերնք զարգանցնել : Մենք ամեն ջանք թափեցինք համոզելու համար փաշայեանը որ ետ կենայ իր բեմ ելլելու որոշումին, մեկզի զոն բարեկցիներուն ինքզինքն իրրու մեծ արուեստագետ քշելու : անբարոյակամութիւնը եւ անբող ետանդը նուրէր աշխատելու եւ կողմունք ու թիֆլիսի հայ բնիկ համար : Միւր յորդաններ ոչ մէկ ազգեցութիւն չուենցան : Եւ իմացանք յանկարծ որ այս ստալիս կ'իրկունը փաշայեանի թիւ ԼԼԳԻ երեք վերջին արարածները պիտի խոյար մէկ քանի ֆերանսայի արուեստագետներու հետ Պուսիիէն թատրոնին մէջ : Երեկոյթին յայտաբերը, ինքնին, խա-

ղախութեան եւ լիբր արտաստագետներ հրաշակիւր մաներ եւ կը բաւէր հասկցնելու թէ քործ ունէինք պարզ կուշաղդի մը հետ, ույց յայտաբերը, որ մեր փաշայեանը baron Calafay կ'երպարարանափոխուած է, կը դարունակէ հետեւել ծանօթութեանը, «Առաջապար հայ ողբերգուն կը խաղայ Շէքսպիրի խաղերը, որոնց մէջ, ի թուրքիս, վարյազ շարքերէն առաջ, որոնց զոհերէն մէկն է, իր անունը նշանաւոր գարնացած է...» Եւ այս Արք, փաշայեան երբեք ու ե դեր կատարած չէ թուրքիոյ մէջ, թիֆլիս չունին դեր մը խաղացած է միակ անգամ մը՝ մկնտաւորի մը մէջ, ու ու ե հայաւանք չէ կրած ճանկիներէն : Այսպէս, բացարձակ ստույգներն մը վրայ հիմնուելով, շահագործելով հայ ժողովրդին կրած գաղաղութիւնները, այդ փաշայեանը գաղտնի է բարեկցի հարուստ ընտանեկներու, քննադատներու, արուեստագետներու պատմերէ թէ ինքը Պուշտոյ թատրոնի մը ունէր ուր Շէքսպիր կը խաղար, թէ թուրքերը իր թատրոնը այլոս են, իր քոյրը պղծած են, մայրը կտոր կտոր քրած են, հայրը խղիղած են, ինքն ալ լեւները ապաստանած՝ քառասուն օր խոտ ունէլ յետոյ շուշը Բարեղ տեսած է... Այս ամբողջ վիդաւանութիւնը իմացանք Յոսեփեք Ստանէն, որուն աշխարհը բաւաւ տեսած իւր կողմեցնէր իւր զինուոր երեկոյթին թէ աշխարհի պատանութիւնը մը կրնայ մայրը յետոյ ըլլալ, լեւները յոգնած ու համակիր, կէր եկէր իր ներկայացմանը՝ եկէր էին նաեւ քառասուն թուով աններ Բարեղի բարձր ընկերութիւնը...

Յենք կրնար աչքով չտեսնողներուն բացատրել թէ ի՞նչպիսի ճիւղային մասնակցութիւն մը եղաւ այս թիւ ԼԼԳԻ... Երեկոյթեցէ թուանորոշ կապիւր մը, որ կը զարգանէ, կը կողմանէ, կը ցատտէր, կը փեթաւորի, ու կ'ոտնայ... Եւ պէն պիտի չալվարի մը մէջ՝ վտիտ, երկայն, ուրուականային, աշխարհը պատմահաններու պէս բացատրած, գէմը այլանգալուած զարգանք ու ծիծաղելի ծանաճութեամբ այս աններուն որոնց օրրար ետ զայն ժող ու, այդ մղաւանդին հըրէք երեք ժամ անդադար զուգը ու խռնաց անանաւանելի լեզու մը որ այնչափ կը նմանէր հայեկներին որչափ արը մը Պիլիկետին Պպոզոնի... Երեկոյթ օտարներ նախ սահմանեցան, յետոյ զգալով որ միմեծի մը ծուղակը ինկած են, կոկորդալիք քերթիներով իրենց վրէժը լուծեցին... Տեսնեալ մը հայ մեծեր, շաւշանք ծաղկահարել այդ փաշայեանը, չտառածելով որ մեղսակցիները կը հանդիսանային հայ ցեղին արժանապատուութեան գէմ լարուած անուր օճիկի մը :

Աւարտին, Ստանէ, զայրութեան կործան, «Կինոս' Լ, կինոս' Լ» (բարեկցող) կը պատար Մենք պարզ համարեցինք երթով ծերունի քննադատը յայտարարել թէ այդ փաշայեանը ուրիշ բան չէր բայց իմէ մեծամուլութեան յիմարութեանը բռնաւոր զարգացումը, բարիք ու այդ արարածին եւ հայ լեզուին ու արուեստին միջեւ ու եւ յարաբերութիւն չկար, եւ խղիղեցինք որ իր քրտնիկին մէջ հանի չլինաւորակ այս տխուր արկածը : Պիսի գիւնարեց հարուստը միջոցները ձեռք առնելու այս խառնակութեան կրկնուիլը արգիւնելու համար :

Չ.

